

מנהג ירחיים

ניסן

עלון חודשי להנחלת משנתו ומורשתו של מרן הראי"ה קוק זצ"ל ■ גיליון מס' 139 ■ ניסן תשע"א

על משנת הראי"ה מאת הראי"ה קוק זצ"ל

"שני דרכים ישנם להתעלותו ורוממותו של כל כוח חיים מעשי, שצריך לצאת אל הפועל בתוקף ורב חיל: האחד הוא ההרווחה, ונתינת חופש למרוצתו ושטף זרימתו, למען ילך וירחיב את השפעתו... והשני, הגורם לו, אע"פ שהוא הופכו,, הוא הכוח העוצר, הדוחק והמונע... שלא יצא, שיהיה כלוא ונסכר, שאז בבוא עתו יוסיף הלחץ הקדום, שהיה ההיפך מחוקו ותכונתו, לו חופש ועוצמה להגדיל מעופו ועוזו חיי התנשאות פועלו. מה שהחורף מכלה וסוגר את כוח השפעת כוח הצמיחה והגידול, מוסיף עוז... " (עולת ראייה עמ' רסב)

ליל הסדר והשימורים

כך כותב מרן הרב זצ"ל בפרושו להגדה של פסח: פעמים שכלפי חוץ, נראה העולם ללא סדר וכוונה. אנו רואים כל מיני דברים הנראים ללא סדר ותכלית ופעמים אף דברים הסותרים והמנוגדים זה לזה. למשל, הטבע שפעמים צומח ופורח ופעמים נובל ונראה מאבד את כוחו. או למשל, עם ישראל שפעמים נראה בשיא תפארתו ופעמים בשפל המדרגה. גם העובדה שהקב"ה בוחר בעם ישראל כעמו הנבחר ובכל אופן מוריד אותם להשתעבד במצרים נראית מוזרה ומבלבלת. מדוע לשעבד אם רוצים לשחרר? מבאר הרב, כי כל כוח המבקש להתעלות ולהוציא מן הכוח אל הפועל את הטמון בו זקוק לשני מהלכי חיים מנוגדים. האחד, חופש ודרור לכוחות החיים שבו והשני כוח העוצר והמגביל.

עם ישראל הוא עם הנצח. "עם ה' ועם קדוש, אשר כוח חיים אדיר איום ונפלא אצור בקרבה מראש מקדם...רוחה החי והער, השואף לתכליתה המרומם והנשגב והמתנשא עד אין קץ עדי עד" (שם) לכן, עם ישראל היה זקוק בתחילה לכוח המגביל והמשעבד. כוח הכולא את הרצונות והכוחות האין סופיים של עמנו. מצרים היא כוח הטומאה המגביל וכולא את הנפש האדירה של עם ישראל.

הדברים מתבררים גם ביחס לזמנים ולהופעת הגאולה בחודש ניסן. בתורה נקרא ליל יציאת מצרים "ליל שימורים", ואנו קוראים לו גם ליל הסדר. מהו הסדר עליו אנו מדברים? בפשטות היה מדובר על סדר הקרבת הקורבנות. אך יש כאן ענין עמוק יותר. במדרש נאמר: "משיצר אלקים את עולמו קבע בו ראשי חודשים ושנים... משבחר ביעקב ובניו קבע בו ראש חודשים של גאולה". (מכילתא שמות)

כלפי חוץ, יציאת מצרים היתה יציאה מן הסדר. שידוד מערכות הטבע ובלבול כל המערכות והיחסים בעולם. פלא גדול של פסיחה ודילוג על הסדר הקיים. הקב"ה מוציא "גוי מקרב גוי". יציאת מצרים היתה שחרור ודרור של עם ישראל והעולם מהטבע המגביל והכולא. אך זהו הסדר השמור מאז הבריאה. בתחילה מופיע סדר טבעי המתאים לאומות העולם. סדר הנתון לכבלים ומגבלות, ולאחר מכן, יציאה והתעלות למדרגת דרור וחופש אלקי. יציאה מהסדר שהיא

למעשה סדר אלקי אחר נעלה יותר וכולל יותר. כך גם יש סדר בהופעת הזמנים. בתחילת העולם סדר הזמנים שייך לחוקי הטבע המגבילים והמצומצמים. בסדר זה תשרי הוא ראש השנה. אבל "חודש ניסן נתעלה מכל חודשי השנה להיותו ראוי לניסים היוצאים מדרך הטבע... וכל חודשי השנה אינם במדרגה זו" (מדבר שור, דרוש ראשון). לכן, נקרא חודש ניסן ראש לכל החודשים ולא רק ראשון. לכאורה, שוב בלבול הסדר בעולם. עד עכשיו היו שנים עשר חודשים ותשרי ראשון להם, ופתאם מכתירים את חודש ניסן לראש? זהו הסדר המתגלה ביציאת מצרים. סדר הופעת כוחות החיים בעולם. יש כוח העוצר והמונע מלהתפתח, כוח הנועל את המחשבה והלב מלראות כוחות מעבר לכוחות הטבע ולדברים הנראים כלפי חוץ. באה יציאת מצרים ומשחררת אותנו מראייה מוגבלת זו. אך דווקא הראייה המגבילה והחיים בבית הסוהר של הטומאה במצרים הוא הגורם גם להאצת תהליך השחרור וגם לניווטו הנכון יותר, כשם שהחורף ותופעת הנבילה מוסיפה עוצמה לחיים המתחדשים באביב. חיים טכניים יכולים להתקיים גם בבית אסורים. אבל הרצון לטעום טעם חיים יותר שלמים מכריח את היציאה מבית אסורים אל החופש האמיתי.

זהו הלימוד של פסח. גם לשחרור ממגבלות הטבע יש סדר. אין זה מקרי ולא חד פעמי. זו היא יציאה מהסדר הרגיל, אבל יציאה שיש לה סדר השמור והמסודר מאז הבריאה. גם לניסים יש סדר.

זהו הסדר המתאים לישראל בלבד. זהו הסדר המתאים כרגע רק לחודש ניסן. אבל לעתיד לבוא "יתאחדו הלבנה והחמה ויהיו כמו כן חודשי השנה כולם מאירים על עם ישראל וראויים להנהגה הניסית" (מדבר שור, שם).

הרב זאב קרוב
שיבת קרני שומרון ת"ו

לזכר איש חמודות ורב פעלים
רבי דניאל ב"ר שלמה סירקיס ז"ל
נלב"ע ט' אדר ב' תשכ"ה
הונצח ע"י בני משפחתו

בין מצה - לחמץ

א. עליית הדם

דורות רבים עמד חג הפסח בצילה הנורא של עליית הדם המרושעת, כאילו זקוקים אנו לדם נוכרים לשם אפיית מצות. לא תמיד הצלחנו לשכנע את שונאינו ולטהר את עצמנו מהשקר הנבזי הזה. שנאתם העבירתם על דעתם, והם השטופים בדם מדדו אותנו במידתם. אולם לפחות כלפי פנים, ידענו מעל לכל ספק שאין לעלילה זולת שחר. עם ישראל מעצם הווייתו סולד מדם. דם הוא האנטיתזה ליהדות. זהו הבסיס שעליו נבנו יתר הקומות הרוחניות של עם ישראל.

ב. "וירעו אותנו המצרים"

רק דם אחד הכרנו, לצערנו. את שפך דמנו כמים. ניצלו את תומתנו, טוהר נפשנו ונקיון כפינו לשחטנו ולהעליל עלינו עלילות שקר. עם יציאתנו מעבדות הגוף בגלות לחירות בארצנו, נזקקנו, לצערנו, ללמוד את אומנותו של עשו. רודפינו ומשסניו הם הם שאילצונו לגזול את חניתם מידם ולהשיב מלחמה שעה. הם שהכריחונו ללמד יהודה קשת. כדי שהכבשה תוכל לשרוד בין שבעים הזאבים הטורפים, נאלצה הכבשה, בעל כורחה, לגדל ציפורניים ושיניים. אולם השיניים – תותבות הן, והציפורניים – מלאכותיות הן. לא משלנו הן, נוכריות הן.

על זה נאמר "וירעו אותנו המצרים". לא נאמר וירעו לנו, אלא אותנו. המצרים ואחריהם כל המְצָרִים לנו אילצו אותנו לרדת לרמתם ולהיות רעים כמותם. הם שהולידו אצלנו את יצרי האלימות והשנאה המנוגדים כל כך לאפיינו. האשם כולו תלוי בהם ורק בהם. כלים אלו שאולים הם עמנו ממצרַים...

ג. מלחמת מצוה

בניגוד לבת הממזרת שיצאה מאתנו, הנצרות, אין אנו מתהדרים בנוצות של מליצות נכובות ולא ריאליות, על חסד ואהבה. תורתנו הקדושה, תורת האמת, לא ציוותה עלינו לפשוט את צווארנו לשחיטה. מעולם לא הדריכונו להגיש את הלחי השנייה.

רק כאשר עומד היהודי בפני הברירה האיומה: או שמד או מות, הוא חייב למסור את נפשו על קידוש ה'. אולם כאשר הוא יכול ומסוגל להיאבק באויבו עליו להלחם בחירוף נפש על חייו. המציאות הגלותית לא אפשרה הזדמנות כזאת. המצב שנכפה עלינו גרם לנו להיות פסיביים, כי כל דרך אחרת הייתה חמורה שבעתיים.

עם חזרתנו לארצנו, יכולנו לחזור גם לכוחות הטבעיים והבריאים שלנו, ולהגן על חיינו כמו ידינו. אמנם העימות כיום הוא לא על קיום תורה ומצוות, אולם גם מלחמת הקיום היהודית היא בעצם על קיום תורתנו. ללא יהודים אין יהדות ושנאת יהודים היא בעצם גם שנאת היהדות.

כבימי צאתנו ממצרים, יצאנו לפני 63 שנה ביד רמה כנגד הקמים עלינו, וה' עזרנו למגר את אויבינו בנסי נסים המוכרים לכולנו.

ד. ה"צנטריפוגה"

אולם כאן טמונה הסכנה. עשרות שנים של אחיזה בחרב עלולה להשכיח מאתנו את הנחת היסוד שעליה נבנתה קומתנו הרוחנית: הסלידה המוחלטת מכל שפיכות דמים. הכוחות עלולה ליהפך להערצה, ההכרח - לרצון, האלימות - למצוה לכתחילה, הגבורה הפיזית - לאידיאל.

מעניין, שהחברה הישראלית ברובה, למרות קישורה הרופף, לכאורה, לתורה ולערכיה, חוששת מפני המפלצתיות הזו. היא סולדת מהכוחנות. ב"ה, גם מפקדי הצבא הבכירים מצהירים על נכונותם, ובכנות אמיתית, למימוש חזון ישעיהו: "וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות".

אולם הקיצוניות ההפוכה, אף היא מסוכנת. השאיפה לשלום מגזימה בהערכה חיובית של המציאות, ומתעלמת מהסכנות החמורות האורכות לנו. ותופעה קיצונית זו הודפת חלקים שוליים של הציבור אל הקצה השני, הנדחף בעל כורחו להערצת כוח. שני הקצוות אשמים במצב. רדיפת השלום הקיצונית, ברוחה של הנצרות, ורדיפת הכוח הקיצונית, תולדת המאבק באיסלאם, שניהם גם יחד הודפים זה את זה אל הקצוות, והציבור הנמצא בתוך נמתח מעבר לגבול יכולתו הנפשית. הוא נקרע כבתוך תוף צנטריפוגלי.

ה. "הוא יפתח לבנו בתורתו"

כאן נדרשת השפיות על פי דרכה של תורה. אולם לימוד תורה מחייב פתיחות אמיתית. לזנוח את הדעות הקדומות ולהקשיב רב קשב להדרכתה האמיתית של התורה. הדבר לא קל. הדמיון עלול להאפיל על השכל, להטותו מדרכו הישרה. מי שנגוע בתפיסה מסוימת עלול לפרש את המקורות על פי נוחיותו. במקורותינו העשירים יש גם מלחמה וגם שלום, כי לצערנו, לא תמיד איכשר דרא לשלום ויש הכרח גם למלחמות מצוה. אולם אין ספק שהשלום הוא הערך העליון, והמלחמות אינן אלא אמצעי לשלום. הבסיס היסודי הוא החסד והרחמים. השימוש בכוח הוא

פינרת הלשון העברית - לשון הקודש

על התיחסותו של מרן הראי"ה ללשון העברית, כלשון הקודש – הלשון האלוקית, ניתן להתרשם מסיפורו של הרב יהודה גרשוני זצ"ל שכונה "העלוי מגרודנה", על הרב הוא שמע בעודנו בגרודנה. שמעו הלך לפניו בתפוצות ישראל. הרב גרשוני נכסף לראותו להפגש עמו פנים אל פנים, וכך הוא מתאר את פגישתם הראשונה: (מתוך "אוהב עמו ישראל בקדושה" י. בארי).

"כשזיכני צור ישראל לעלות לארץ ישראל, היה זה ערב שבת, עליתי מיד ירושלימה ובאתי לבית הרב קוק. חיכיתי בספריה ועיינתי בספר. פתאום הופיע הרב. פנים בווערים כלהבה וקרני אור קורנים מהם. ברכתיו לשלום והוא הזמיניני לסעוד אצלו בשבת. סעודת השבת בבית הרב נחרתה במוחי לנצח. שוחחנו בדברי תורה. הידיעות שלו בכל מקצועות התורה הפליאוני. לא היתה שום שכחה לפניי.

אחר כך התחיל לדבר על קדושת השפה. בן תורה, במיוחד בארץ ישראל, אמר, צריך להשתדל לדבר רק בלשון הקודש. כי לשון הקודש היא לא רק כקליפה לתורה, אלא יש לה סגולה מיוחדת להקנות לאדם מישראל את ההבנה האמיתית בתורת משה. לשון הקודש, אמר, היא הלשון שברא בה אלוקים את העולם כמבואר במדרשים, ונתן בה את התורה. לשון אלוקים היא וכל רמזי התורה תלויים בה. ולבסוף ביקש ממני שאשתדל לדבר עברית בכל מקום וגם ללמוד בעברית, אף שעלה לי הדבר בקושי אז, כי לא הייתי רגיל לדבר בשפה. הרב היה מצטט את לשון הרמב"ם, הווי זהיר במצוה קלה כבחמורה, ומפרש, מצוה קלה – לשון הקודש, העם האלוקי מקושר עם אלוקי ישראל בשפה האלוקית שהיא לשון הקודש, שהיא חלק מתורת ישראל".

שושנה רייך
"בית הרב" ירושלים ת"ו

אישים ואירועים

בחיי מרן הראי"ה זצ"ל

ניסן תרצ"א – 1931

בעקבות דברים שהשמיעו, נציגי מפלגות השמאל הציוני, באסיפת הנבחרים נגד הדת, מריץ הרב מכתב, להנהלת הוועד הלאומי, בו הוא מוחה בתוקף על הדברים שהשמיעו. לדבריו "להלחם עם הדת בישראל יחד עם נשיאת דגל האומה וחפץ תחייתה זה דבר בלתי אפשרי. על זה אנו חייבים לא רק למחות כי אם ללחום את מלחמות ד'". הוא דורש מהוועד הלאומי לקבוע בחוק להגביל את חופש הדבור בנושא זה.

סן ונעשה בישראל, ביהדות, בעולם הירודי, באין ונבילה, יאא לאא נפס חודים.

מסביב לאסיפת הנבחרים מכתב מרן הגרא"י קוק להנהלת הוועד הלאומי.

...דבר זה הרעיש את הלבבות ובתוכם גם את לבבי. גם אם איזו מסבה רשמית של אומות-העולם היתה מעלבת את דתנו היה לנו הצדק לדרוש מידי אחינו את עלבונה וקיו שאנו חייבים לדרוש מידי אחינו את העלבון של יסוד כל הווייתנו, עמדתנו ותקותנו, בעבר בהוה ובעתיד, שנגרם לנו עיי קלי-עולם, אשר אל בושה ואל נמוס הוא חלקם בחייהם.

גם האמרה שנתפרסמה הרבה, שהציוניות דבר אין לה עם הדת, עם כל מה שאנחנו המתנגדים יותר עוים לה, מפני שאנחנו יודעים שלא תהיה ציוניות אחרת שתתן איזו תקומה לישראל בארצו, כי אם אותה שממקור הקודש היא יונקת ושתורתנו הקדושה תורת חיינו היא בטויה והגשמתה. אבל בכל זאת יש גם באמרה זו עכ"פ כדי לבנות חיץ בעד אלה אשר הם יכולים לרדת עד לידי המדרגה של העלבת תורת ישראל ולנאץ כל קודש, שטובה בעדם השתיקה מעניני הדת כדי למנוע שערוריות ציבוריות. אבל להילחם עם הדת בישראל יחד עם נשיאת דגל האומה וחפץ תחייתה, זהו דבר בלתי אפשרי, ועל זה אנו חייבים לא רק למחות כי אם ללחום מלחמת ה'.

לכן הנני לדרוש מכבודכם, שחוקה תעשה בועד- הלאומי ושהיא תשמש מדה לאספת - הנבחרים, שכבוד הדת בישראל ובארץ ישראל המתחדשת מוכרח להיות שמור. וכשם שלא יעלה על הדעת שאם אחד הנואמים באולם אספת - הנבחרים או בועד- הלאומי יקפוץ פתאום לדבר, למשל, דברי הסתה מסיונרים או דעות אנטישמיות, שניחודו לדבר בלי מחאה מכח הזכיון של חופש הדבור, ככה אי אפשר כלל שתנתן רשות ושתהיה סבלנות שבעולם מניחה אפילו לרגע למי שיהיה לדבר חלילה דברי עלבון ונאצה נגד תורת ישראל במוסדנו הלאומי."

(ניסן תרצ"א)

רק הוראת שעה. אמנם כאשר משתמשים בכוח הוא מצוה. אולם רק מצוה לשעתה, בשעת הדחק, במצב של בדיעבד, לא לכתחילה.

ו. בין חמץ למצה

זהו ההבדל הדק שבין החמץ למצה. שניהם מהווים את המזון הבסיסי שלנו. שניהם עשויים מאותם חומרים. המצה עצמה עלולה להחמיץ, אם לא שומרים עליה כראוי. לכן נצטוונו: "ושמרתם את המצות".

גם ההבדל בין שתי המלים קטן ביותר. האותיות 'צ' ו'מ' משותפות לשתיהן. וההבדל בין הח' לה' הוא רק טיפת דיו קטנה. אולם הבדל קטן זה הוא היוצר את הפער העצום שבין המצה הגדולה לבין האיסור החמור. בין שתי מלחמות הקיום שלנו, הקיום הפיזי המחייב כוחנות מחד, והקיום הרוחני הייחודי התובע רמה רוחנית ומוסרית גבוהה.

שמירת האיזון העדין בין שני הקטבים מתבטאת בהלכות החג. מצד אחד קריאת ההלל בשעת אמירת ההגדה בליל הסדר. הלל זה נאמר ללא ברכה בגלל גדלותו והוא בחינת "שירה" ולא קריאה רגילה. זהו ההלל שאין דומה לו. הוא הדגם שישעיהו משתמש בו לצורך השוואה להלל שייאמר לעתיד לבוא "השיר יהיה לכם כליל התקדש חג" (ישעיהו ל, כ"ט), ומאידך אין הלל ביתר ימי החג אלא לכל היותר חצי הלל. וכן ארבע כוסות מכאן וטפטוף מהיין בשעת אמירת עשרת המכות מכאן. אנו שמחים על גאולתנו, שבה אנו מביעים את רמתנו המוסרית, השונה מהותית משל משעבדנו, וגם על פדות נפשנו שבה היה הכרח להענישם על מנת להינצל מהם. איננו נקמנים, השמחים לאידם של רודפינו ועם זאת אנו דורשים "שפוך חמתך על הגויים אשר לא ידעוך". כי שוחרי צדק אנחנו. לא קל לשמור על איזון עדין זה. יש צורך בזיקוק מידות ובשיקול דעת רחב. רק מי ששומר את בצקו הנפשי היטב היטב, ועמל בתורה ללא הפוגות, ומבקר את עצמו מפני נגיעות והשפעות חיצוניות, רק הוא מסוגל להכריע בשאלות כה מסובכות ועדינות. רק הוא יכול לקבוע מהו חמץ ומהי מצה.

כשאנו מגששים באפילה, מאירה התורה התמימה, השלמה, תורת האמת, את דרכנו. המצה, המזינה אותנו בחג חירותנו, עשויה ללא תרכובות, ללא תוספות, ללא תסיסות מיותרות, אלא כעצם השמים לטוהר, רק היא הכשרה. כל משהו חמץ הבא מבחוץ, המתסיס, פוסל אותה. לכן הוא בל יראה ובל ימצא. הלילה הזה כולו מצה.

הרב יעקב אריאל
הרב הראשי לרמת גן ת"ו

הרב יחזקאל (איזידור) אפשטיין

ליטא, קובנא, תשרי תרנ"ה (1894) – לונדון, ט' ניסן תשכ"ב (1962)

אפשטיין הנחה את צוות המתרגמים, ערך, בדק את התרגומים, ורשם הערות בעלות אופי פרשני, היסטורי וגיאוגרפי. כמו כן כתב את המבואות לסדרים השונים. בזכות השקפתו האמונית וידיעותיו הרבות הצליח לשלב את הלימוד המסורתי יחד עם חכמת ישראל המתחדשת, וזכה להוציא דבר מתוקן תחת ידו. בשנת תש"ה (1945) נתמנה מנהל הלימודים ב-Jews College, הלא הוא בית מדרש לרבנים באנגליה, ו-3 שנים לאחר מכן נתמנה מנהל כללי, תפקיד אותו מילא עד פטירתו (תשכ"ב, 1962). במהלך

כהונתו הצליח הר"י אפשטיין להעלות את רמת הלימודים במוסד, והוציא ממנו בוגרים ששימשו כרבנים ומחנכים. במקביל פירסם מאמרים וספרים רבים, ואף מחקרים באסופות מדעיות שונות. כתב על פילוסופיה יהודית, היסטוריה, כתבי הרמב"ם, טעמי המצוות, וגם מאמרים רבים בענייני השעה. בזכות לשונו הבהירה ופרסומיו הרבים בענייני דת, אמונה וחינוך, הוכר הר"י אפשטיין כדובר המוסמך של היהדות האורתודוקסית באנגליה.

ספרו החשוב ביותר הוא Faith Of Judaism (אמונת היהדות), יצא לאור לראשונה בשנת תשי"ד (1954), ואף תורגם לעברית ויצא בהוצאת מוסד הרב קוק (ירושלים, תשכ"א). ספר זה הוגדר כ"מורה לנבוכי זמננו ומיועד לקורא היהודי, בו נותן המחבר הסבר מודרני לעיקרי הדת היהודית על מנת לאשר ולקיים את תוקפם ונצחיותם, ומתגלה בו כהוגה דעות מעמיק ומקורי.

הר"י אפשטיין אף נבחר לעורך ערכים בנושאי יהדות ב"אנציקלופדיה בריטניקה", ספרו Judaism סקירה הסטורית, המציג את התפתחות היהדות במהלך 4000 שנות היסטוריה, תורגם לחמש שפות (צרפתית, פורטוגזית, הולנדית, איטלקית ורוסית), וכך הגיעו דבריו על לקהל קוראים נרחב בעולם כולו. ספר זה אף זכה בפרס מטעם הקונגרס היהודי העולמי לשנת 1959. בהשקפתו היה הר"י אפשטיין ציוני דתי מדיני, ברוח המזרחי. הקמת מדינת ישראל היתה בעיניו אחד הניסים הגדולים של כל הדורות, והוא פעל למענה ללא ליאות.

באישיותו הצטיין הר"י אפשטיין באהבת הבריות, והיה אהוב ונעים הליכות. זכה והעמיד תלמידים הרבה, ודאג לתלמידיו גם בחומריות. על התקופה בה שהה הרב בלונדון כותב הר"י אפשטיין מזכרון אישי. אלו היו ימים של ציפיות גדולות. ממשלת בריטניה עמדה להכריז על זכויותיו ההסטוריות של העם היהודי על ארץ ישראל.

הרב הפך במהרה לאבן שואבת שמשכה ציבור גדול, כולל רבנים, צדיקים ומלומדים, שבאו אליו כדי לקבל עצה, הדרכה והוראה. כשהגיע המשא ומתן בין המנהיגים הציונים לבין ממשלת בריטניה לשיאו, השליך עצמו הרב קוק בכל ליבו ומאודו לתוך המאבק למען הציונות. כשפורסם בעיתון ה"טיימס" הלונדוני, מכתב בחתימתם של נשיאי הוועדה המשותפת, בו הוקיעו את הציונות, כתפיסה שאינה עולה בקנה אחד עם הדת היהודית. הגיב הרב בחריפות במניפסט תחת הכותרת: "גידיה לאומית". קונטרס זה נקרא בבתי כנסת רבים באנגליה ועשה רושם כל כך עמוק שתפוצתו הגיעה אפילו לחוגים שאינם יהודים, שהוכירו אותו בבית הנבחרים.

הרב קוק ראה בהצהרת בלפור חלק מגאולתם של ישראל ויום הכרזתה של ההצהרה היה עבורו יום של חדווה בל תתואר ושמחה עזה. הרב יחזקאל אפשטיין היה מאוד מקורב למרן הרב קוק זצ"ל ומאוד העריך אותו. בהספדו קראו 'מאור הדור' וכן כתב חוברת בה תיאר את הגותו של הרב.

באגרות הראיה חלק ד', פורסמה איגרת בה מזמין הרב, את הרב יחזקאל אפשטיין לעלות לארץ ולשרת בה בקודש. הוא נפטר בשם טוב בלונדון ב-ט' בניסן תשכ"ב.

נכדו, שאול דוד בוצ'קו
כוכב יעקב ת"ז

תלמיד חכם מופלג, מלומד וחוקר תורני, מנהל בית המדרש לרבנים באנגליה, עורך מפעל תרגום התלמוד לאנגלית, הוגה דעות מקורי, ומחברם של ספרים רבים במדע היהדות ובהסברתה.

נולד בקובנא, ליטא (הושענא רבה תרנ"ה, 1894) להוריו ר' דוד ומלכה, אנשי תורה וחסד מובהקים. בעודו תינוק עקרה המשפחה לפאריס, ולאחר שנים ספורות (1902), עקב קשיי פרנסה, עברה המשפחה לאנגליה והתיישבה בשכונת איסט אנד, לונדון. את ראשית לימודיו התורניים למד שם, וכשהיה בן 15 נשלח ע"י הוריו ללמוד

בישיבות למדניות מסורתיות בהונגריה. יחזקאל למד בישיבת וייצן אצל הגאון מווייצן, ר' ישעיה זילברשטיין (בעהמ"ח "מעשה למלך"), וכן בישיבות גיער ופרעשבורג, מיסודו של ה"חחם סופר". בשנים אלה רכש יחזקאל ידיעות רחבות בכל מקצועות התורה, התלמוד והפוסקים, ובשנת תרע"ד (1914) הוסמך לרבנות ע"י הגאון מווייצן, שהרבה לשבח את בקיאותו ויראתו שקדמה לחכמתו. בשנים שלאחר מכן זכה הרב יחזקאל לקבל סמיכה לרבנות גם מרבי ישראל דייכס מלידס, וממון הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל (בזמן ששהה בלונדון).

לאחר מכן חזר הרב יחזקאל ללונדון להשתלם בלימודי חול. בשנים תרע"ז-תרע"ט (1917-1920) למד ב-Jews College, והוכתר בהצטיינות בתואר B.A. בבלשנות שמית. בשנת תרפ"א (1921) נשא לאשה את ג'ני הורביץ, אך היא נפטרה לאחר שנים ספורות. בתרפ"ה (1925) נשא לאשה את גרטרוד יוסף, סגנית נשיאת נשי ה"מזרחי" באנגליה. בשנים תרפ"פ-תרפ"ח (1920-1928) שימש כרב הקהילה היהודית במידלסבורו, אנגליה.

במקביל החל במחקריו האקדמיים בספרות השאלות והתשובות באוניברסיטת לונדון. על מחקרו "תשובות הרשב"א כמקור לתולדות היהודים בספרד" הוכתר בתואר דוקטור לפילוסופיה (תרפ"ג, 1923), ועל מחקרו "תשובות הרשב"א כמקור לתולדות היהודים בצפון אפריקה" הוכתר בתואר דוקטור לספרות (תרפ"ה, 1926). מחקריו אלה היו הראשונים מסוגם בתחום חקר השו"ת, ושימשו דוגמה לחוקרים אחרים בתחום זה. במחקרים אלה גילה הרב יחזקאל את המצב התרבותי, ואת התנאים הפוליטיים, החברתיים והכלכליים של חיי היהודים בספרד במחצית השניה של המאה ה-13, ובצפון אפריקה במחצית הראשונה של המאה ה-15, תוך ניצול בקיאותו הרבה בש"ס ופוסקים שהכשירה אותו להבנה מעמיקה של התשובות, ולהבנתן באופן חודר יותר מכל היסטוריון אחר שקדם לו.

בשנת תרפ"ח (1928) חזר ללונדון ונתמנה מרצה ללשונות שמיות, ולאחר מכן כמנהל הספרייה של Jews College, תפקידים ששימש בהם עד תש"ה (1945).

הר"י אפשטיין ידע לנסח את דבריו בלשון בהירה, הן בכתביה והן בדברים שנשא על פה, בין שכתב בנוסח אקדמי ובין בנוסח עממי. ספרו Judaism Of Tradition (יהדות ומסורת) יצא בשנת תרצ"א (1931), והיה למעשה אסופת מאמרים והרצאות שנשא בזמנים שונים, ושיקף את השקפת עולמו המסורתית ביחס לחכמת ישראל ומאבקו בשיטת 'ביקורת המקרא'. בהקדמתו לספר כתב הרב הראשי של בריטניה, הרב י"ה הרץ, כי הספר מהווה "מופת למלומד יהודי-אנגלי שדביקותו העמוקה באמונה החיה מוצאת לה ביטוי חי בלשון שהאדם הרגיל יכול להבין".

בתקופה זו החל במפעל העצום שלקח על עצמו, עריכת התרגום האנגלי השלם של התלמוד הבבלי, עם הערות, רשימות מילים ומפתחות. העבודה החלה בשנת תר"ץ (1930), ויצאה לאור ב-35 כרכים בין השנים תרצ"ה-תש"ב (1935-1952). הר"י

עלון חודשי בהוצאת "בית הרב"
רח הרב קוק 9 ת.ד. 6275, ירושלים 91062
טל: 02-6232560, פקס: 02-6242908
betharav@zahav.net.il www.moreshet.co.il/beit-harav
ניתן לקרוא את העלון "מגד ירחים" גם באתר: www.yeshiva.org.il
עיצוב גרפי: ש. יוסטמן

מגד ירחים

עריכה: שושנה רייך